

OPONENTSKÝ POSUDOK

na habilitačnú prácu JUDr. Mgr. Martina Turčana, PhD.

"Metódy argumentácie v práve"

Súčasný vývoj práva s extrémnym nárastom legislatívy, rastúcej zložitosti, neprehľadnosti, ba až chaotickosti právneho systému, nepriaznivo ovplyvňuje kvalitu jeho realizácie, predvídateľnosť práva a právnu istotu jeho adresátov. Napriek tomu nie je problematike právnej interpretácie a argumentácie dosiaľ na Slovensku (na rozdiel najmä od českej právnickej literatúry) venovaná náležitá pozornosť právnej vedy. Preto si myslím, že habilitanta možno v súčasnosti považovať na Slovensku za výraznú osobnosť právnej teórie, ktorá komplexnejšie vyplní tieto biele miesta.

Poznám JUDr. Martina Turčana ako kolegu z katedry Teórie práva a viem o jeho dlhodobom zaujatí problematikou právneho výkladu a argumentácie v práve vo vedeckej i pedagogickej rovine. V teoretickej rovine o tom svedčia jeho početné publikované práce, príspevky na domácich i zahraničných konferenciách, ale aj monografia "Interpretácia a argumentácia v práve", ktorú napísal a publikoval v spoluautorstve JUDr. Michalom Mrvom.

Titul "docent" ako vedecko-pedagogická hodnosť evokuje aj potrebu zdôrazniť skutočnosť, že autor bol pre študentov obľúbeným pedagógom, ktorý im dokázal pútavo a zrozumiteľne vysvetliť a zdôvodniť transformáciu všeobecne koncipovaných právnych noriem na riešenie obrovskej diverzity prípadov pri ich realizácii či aplikácii. Pre poslucháčov bakalárskeho štúdia vyučoval predmet Eristika, v ktorom sa venoval nielen základom teórie argumentácie, ale aj jej praktickému precvičovaniu. V magisterskom štúdiu sa podieľal na výučbe predmetu Interpretácia práva.

Svoju habilitačnú prácu autor štruktúrne rozčlenil do šiestich kapitol, pričom postupuje od najvšeobecnejších právnych princípov, vyjadrujúcich základné hodnoty právneho systému. Právne princípy chápe predovšetkým ako legitimačné kritériá jednotlivých interpretačných prístupov (s.14). Z hľadiska témy habilitačnej práce považuje za najdôležitejšie princípy predovšetkým princíp suverenity ľudu, princíp delby moci a princíp právnej istoty. Z hľadiska hodnôt právneho systému by som tu však možno výraznejšie predsunula princíp spravodlivosti a ochrany ľudských práv ako najvšeobecnejšiu, i keď extralegálnu hodnotu a venovala mu výraznejšiu pozornosť v zmysle uvedenej Radbruchovej formuly. Ved' vzhľadom na uvedenú hypertrofiu súčasnej legislatívy, ale aj nepriaznivé tendencie rozvoja spoločnosti, je či môže byť v právnej praxi žiaduce hľadať stále častejšie nielen legálne, ale aj spravodlivé a morálne riešenia.

Pochopiteľne len v prípadoch, ak by rozhodnutie len na základe pozitívneho práva viedlo k extrémnej nespravodlivosti. Je to však zjavne otázka prístupu k skúmanej problematike.

Druhá kapitola je venovaná enumerácii a charakteristike výkladových cieľov a ich druhom, ako aj opodstatnenosti výkladových cieľov z hľadiska právnych princípov. Ich možnú rozpornosť a spôsoby jej riešenia autor dokumentuje v teoretickej rovine a bohato ich ilustruje príkladmi z právnej praxe nielen našich súdov a súdov Európskej únie, ale aj spormi medzi výkladovými cieľmi v americkom právnom prostredí. Túto kapitolu významne obohacuje a jej tvrdenia potvrdzuje prieskum, ktorý realizoval v roku 2015 a jeho respondentmi boli predstavitelia právnej teórie i praxe z celého Slovenska.

V tretej kapitole sa autor zameriava na metódy právnej interpretácie, ktorých cieľom je vyvodiť interpretačný záver len zo slovného znenia právneho predpisu. Sú teda zamerané na literu, určenie obsahu pojmov. Zaraduje k nim výklad jazykový a formálno-systematický, enumeruje a charakterizuje ich jednotlivé druhy a načrtáva polemiky vo filozofickej rovine i problémy výkladu a argumentácie vyplývajúce z nejednoznačnej či príliš všeobecnej formulácie právnych predpisov. Svoje tvrdenia autor ilustruje citáciami konkrétnych právnych noriem, ktoré sú z hľadiska výkladu problematické. Zaujímavá a veľmi aktuálna je problematika súvisiaca s jednotnou interpretáciou a aplikáciou európskeho práva vzhľadom na pluralitu jazykových verzií jednotlivých členských štátov, kde môže prichádzať k značným rozdielom v ich interpretácii a aplikácii vyplývajúcej z rozdielného prekladu slov.

Metódam právnej interpretácie, ktoré sú zamerané na hodnoty sa autor venuje 4. kapitole habilitačnej práce. Zdôrazňuje Ústavným súdom SR i Ústavným súdom ČR viacnásobne konštatovaný prílišný formalizmus prístupu súdov k právu, založeného na interpretačných metódach orientovaných na literu právneho predpisu. Vo vzťahu k právnemu formalizmu vykonal autor v spoluautorstve s JUDr. Michalom Mrvom kvantitatívno-kvalitatívnu analýzu mnohých rozhodnutí Ústavného súdu SR, ktorej výsledky uvádza v rámci tejto kapitoly. Konštatuje najmä, že Ústavný súd SR i ČR negatívne hodnotí prílišný formalizmus pri výklade právnych noriem vedúci k extrémne nespravodlivému záveru, ktorý znamená porušenie základných práv. Autor habilitačnej práce cituje názor Ústavného súdu, ktorý sa vyjadril, že "úlohou všeobecných súdov nie je len vyhľadávať abstraktné pokyny zakotvené v právnej úprave, ale hľadať ich uplatnenie v konkrétnych prípadoch tak, aby rozhodnutia všeobecných súdov odrážali pravý zmysel nachádzania spravodlivosti". Cestou od neprimeraného formalizmu je podľa Ústavného súdu využívanie metód výkladu, ktoré sa orientujú na zmysluplnosť a účel právnej úpravy a zohľadňujú právne princípy a ústavné hodnoty. V tejto časti práce sa preto autor venuje predovšetkým teleologickému výkladu. Jeho použitie, vrátane základných zásad v slovenskej judikatúre ilustruje opäť na viacerých príkladoch.

Piata kapitola zasadzuje problematiku výkladu a argumentácie v práve do širšieho interdisciplinárneho kontextu. Autor v nej načrtáva reláciu práva a niektorých sociálnych vied, ktoré môžu ovplyvňovať výklad a argumentáciu v práve. filozofie, histórie, sociológie, psychológie, ekonómie, ale aj teológie, umenia a médií.....Uvádza a kriticky hodnotí príklady zákonov o zásluhách jednotlivých významných osobností ako aj zákonov ktoré kritizujú negatívne historické javy, ktoré majú prevažne deklaratívny charakter a absentuje v nich právna norma.

Posledná, šiesta kapitola je venovaná eristickej argumentácii v práve. Je logickým vyústením teoretického výkladu problematiky interpretácie práva, jej transportovaním do konkrétnejšej, praktickej roviny umenia presvedčiť. Významnými argumentmi v právnom spore sú, či mali by byť, výsledky interpretácie práva. V eristickej argumentácii však môže nad kvalitou teoretických argumentov prevážiť schopnosť presvedčať, smerujúca k dosiahnutia určitého cieľa. V praxi eristickej argumentácie sa preto používajú aj manipulatívne metódy.

V závere habilitačnej práce autor sumarizuje jednotlivé druhy výkladu a v záujme ich sprehľadnenia vrátame ich možnej kombinácie ich začleňuje do tabuliek. Ponúka svoj názor na správny postup interpreta pri výklade práva.

Habilitačnú prácu ako celok možno hodnotiť ako úspešný výsledok dlhodobého záujmu a snaženia JUDr. Martina Turčana. Evidentný je jeho nevšedný záujem a tvorivý rozhľad nielen v teoretickej spisbe, ale aj legislatívnych úpravách či v aplikačnej praxi. Podarilo sa mu spracúvanú problematiku systematizovať ako aj zhromaždiť rozsiahle empirické dáta, ktoré prezentuje vo svojej práci. Výrazný je jeho tvorivý prístup k pojmovým i problémovým otázkam výkladu práva i právnej argumentácie.

Odporúčam preto, aby po úspešnej habilitačnej prednáške bola JUDr. Mgr. Martinovi Turčanovi, PhD. udelená vedecko-pedagogický hodnosť "docent" v odbore teória a dejiny štátu a práva.

V Bratislave, 28. 1.2017

Doc. JUDr. Eva Ottová, CSc.

